

Evolving Environmental Ideals

Temat för detta nummer är *Evolving Environmental Ideals*, dvs. detsamma som huvudtemat för den forskarkonferens från vilken numrets artiklar hämtats. Konferensen ägde rum 30 juli – 3 augusti 1996 på Hasseludden utanför Stockholm. Huvudarrangör var Institutionen för Arkitektur och Stadsbyggnad vid KTH tillsammans med International Association for People-Environment Studies, IAPS. Det var IAPS fjortonde forskarkonferens, därav beteckningen IAPS 14. Även Nordisk Förening för Arkitekturforskning var medarrangör till konferensen.

Konferensens tema var *Evolving Environmental Ideals. Changing Ways of Life, Values and Design Practices*. Denna formulering valdes för att stimulera till diskussion mellan samhälls- och beteendevetare, arkitekturforskare, ekologer, arkitekter och planerare. Ett av syftena var att söka förstå den byggda miljöns roll för en ekologiskt uthållig utveckling. I inbjudan till konferensen poängterades också betydelsen av att livsformer och livsstilar utvecklas mot allt större mångfald i dagens samhälle; hur flyttningar inom och mellan länder påverkar boende och arbetsvillkor; hur den nya informationsteknologin griper in i människors vardagsliv; samt de skilda inställningar som finns till levnadssätt och arkitektur i "underutvecklade" respektive "överutvecklade" länder.

De ca 200 papers som presenterades på konferensen uppvisade stor variation i ämnesval. Den gemensamma nämnaren var relationen människa/byggd miljö, som också är den sammanhållande faktorn för IAPS. Ungefär 270 personer deltog. Av dessa kom 49 från Sverige, 12 från andra nordiska länder, 32 från USA, 31 från Storbritannien, 27 från Japan, 13 från Turkiet och 13 från Holland. Minst 35 personer kom från något u-land och 7 stycken kom från Östeuropa. De senare två grupperna kunde deltaga tack vare bidrag från SIDA och Svenska Institutet.

Den vetenskapliga kommittén och temagruppernas ordförande valde tillsammans ut ett antal papers för publicering i konferensens Book of Proceedings. Den är på väg till tryckeriet när detta skrivs. Bland de många uppsatser som inte ingår i Book of Proceedings, har undertecknade valt ut fem till detta nummer av Nordisk Arkitekturforskning. Författarna kommer från fem olika länder och representerar sex olika discipliner: miljöpsykologi, landskapsarkitektur, konstvetenskap, humangeografi, arkitektur och fastighetsekonomi.

”People-Environment Studies” – relationen mellan människan och hennes omgivning – är som sig bör ett genomgående tema i alla artiklar vi valt. Några av författarna studerar det ömsesidiga beroendet, ”the dialectic nature of the relationship in which society and nature continually influence each other”. Så uttrycker sig t. ex. humangeografen Susan Buckingham-Hatfield. Andra, t. ex. miljöpsykologen Clare Cooper Marcus, studerar en enkelriktad process, hur naturen påverkar människan.

Clare Cooper Marcus artikel *Nature as Healer: Therapeutic Benefits in Outdoor Places* handlar om naturens betydelse för människors välbefinnande. I uppsatsen redogörs för fyra intervjuundersökningar som alla visar vilken utomordentligt stor betydelse växter, vatten och andra naturkomponenter har för såväl sjuka som friska människors sinnestämning och känsla av välbefinnande. Författarens slutsats är att naturelement spelar en terapeutisk roll för sjuka människors tillfrisknande. På annan plats i detta nummer kan vi också publicera Birgit Krantz’ recension av Clare Cooper Marcus senaste bok, *House as a Mirror of Self*.

Gert Gröning och Uwe Schneider ser den lilla trädgården och enfamiljshuset i ett historiskt perspektiv i sin artikel *The Urban Private Garden as an Amplifier of the House: Leisure According to Regulation*. Enligt författarna hävdade Hermann Muthesius och andra tyska sekelskiftesarkitekter att enfamiljshuset och dess trädgård borde ses som och formges som en enhet. De stödde sig gärna på förebilder från den engelska ”Arts and Crafts”-rörelsen. Författarna diskuterar hur arkitektens ambitioner kom att hamna i motsats till brukarnas intresse av att forma sin närmiljö, sin egen trädgård.

Två artiklar ser relationen människa – omgivning som ett ömsesidigt beroende. Människor är beroende av naturen för sin försörjning och överlevnad, men naturen påverkas också allvarligt och negativt av många mänskliga handlingar. Därför har människor ansvar för att minska sin negativa miljöpåverkan och bidra till samhällets uthålliga utveckling. FN:s konferens i Rio formulerade detta ansvarstagande som Agenda 21-uppdraget och gav det till individer, organisationer, företag, kommuner, nationer osv.

En viktig aspekt av uppdraget lyfts fram i IAPS-konferensens ”Changing Ways of Life”. För att uppnå en ändrad livsstil är utbildning ett viktigt medel. Susan Buckingham-Hatfields artikel *Changing Lives, Changing Spaces – Environmental Education and Citizenship* var konferensens enda uppsats som handlade om utbildning. Hon menar, att Agenda 21-uppdraget inte bara förverkligas av människor i rollen som konsumenter och genom att individen ändrar livsstil. I rollen som medborgare har man både rättighet och skyldighet att också påverka samhällets utveckling mot större uthållighet. Hon diskuterar utbildningens roll i detta perspektiv och med exempel från England och Ungern.

Hugo Priemus' *Sustainable Management of Rented Housing* redovisar resultaten av en enkätundersökning om miljöarbete och förvaltning av flerbostadshus i Nederländerna. Han visar att den holländska motsvarigheten till våra kommunala bostadsföretag är de, som tydligast uppmärksammat Agenda 21-uppdraget. Liknande resultat har för övrigt under tecknad Örjan Svane kommit till i en intervjuundersökning om miljöarbete i några svenska bostadsföretag.

Det enda svenska bidraget är Karin Palm Lindéns *Hidden Messages in the Sociomateria. Design for Sustainable Lifestyles in Two Ecovillages*. Artikeln redovisar en analys av två ekobyar med avseende på hur de ekologiska målen vägts mot de sociala samt hur båda dessa måltyper uttrycks i byarnas fysiska form. Byggnadsutformningens dolda budskap om vad byggnaden är och hur den skall brukas kallar hon *sociomateria*. I bägge ekobyarna har hon hittat exempel på utformning, som ger ett budskap som inte stämmer överens med ekobyarnas ekologiska och sociala mål.

Liksom Cooper Marcus tar alltså Palm Lindén upp egenskaper hos omgivningen som styr människors beteende och påverkar välbefinnandet. Detta sker fastän dess budskap oftast inte observeras medvetet, åtminstone inte förrän forskare sätter ord på företeelserna, beskriver dem, sätter dem i sitt sammanhang och därmed gör dem medvetna.

IAPS vänder sig också till praktiskt yrkesutövande arkitekter. Det är därför naturligt att reflektera över vad de valda artiklarna kan ge dessa. Palm Lindéns och Cooper Marcus' budskap är kanske lättast att överföra till praktisk yrkesverksamhet. Agenda 21-uppdraget gäller alla, både i rollen som medborgare och som yrkesutövare. Det ställer krav på ändringar i arkitekters grundutbildning samt fort- och vidareutbildning. Förvaltning hör till de arbetsområden som sällan lockat arkitekter, men som ofta nämnts som lämpliga för en vidgning av yrkesrollen. Alla artiklarna har alltså enligt temaredaktionens uppfattning något att ge även till praxis.

Till temaredaktionens ansvar kan också räknas Karl-Olof Arnstbergs recension av Ulla Berglunds avhandling *Perspektiv på stadens natur. Om hur invånare och planerare ser på utemiljön i staden*. Denna avhandling behandlar ett ämne som ligger helt inom detta nummers tema. Det faktum att en etnolog recenserar en landskapsarkitekts avhandling visar på vikten av vetenskapligt utbyte mellan disciplin gränserna.

Som framgår av listan över granskare har temaredaktionen utnyttjat forskare från ett flertal discipliner och länder. Vi kan intyga att granskningsproceduren lett till ett intensivt vetenskapligt utbyte och ibland till ganska kraftiga revideringar av granskade artiklar. Det som här publiceras är således resultatet av ett forskarutbyte när det är som bäst, precis så man önskar att arbetet med en vetenskaplig tidskrift ska vara. För oss i temaredaktionen har arbetet varit synnerligen stimulerande.

Dick Urban Vestbro & Örjan Svane

A very well used – and loved – garden at the core of a hospital complex. Frequent casual meetings occur as staff, visitors, and patients find that passing from one department to another via the garden is quicker – and more pleasant – than walking along corridors. (Kaiser Permanente Medical Center, Walnut Creek, California).